

MIRCEA LĂZĂRESCU
în dialog cu
MARCEL TOLCEA

ÎN OGLINDA VREMURILOR
ȘI A ADUCERILOR AMINTE

Prof. Mircea Lăzărescu

Profesori, șefi de clinici psihiatrice din România, 1986
De la stânga la dreapta: prof. Mircea Lăzărescu (Timișoara);
prof. Petre Brânzei (Iași); prof. Vasile Predescu (București);
prof. Eduard Pamfil (Timișoara); prof. Gheorghe Grecu
(Târgu-Mureș)

Cuvânt înainte

Ideea unei cărți de convorbiri cu medici mari ai Timișoarei s-a ivit în anul 2014, când am început colaborarea cu prof. dr. Horia Pleș și SCM Neuromed. Între diverse teme, pe pagina de Facebook a Neuromed am început să scriu despre activitatea unor personalități ale vieții medicale timișorene, ale Banatului. A fost prilejul de a constata, cu stupeoare, cât de puține informații se găsesc despre medicii mari ai Banatului.

Evident, nu am găsit, nu găsim nici materiale filmate, drept pentru care singurele imagini despre personalități care au trăit până în imediata noastră apropiere temporală se găsesc doar în arhivele personale ale familiei. Sau nici măcar acolo.

Cu aceste gânduri, în 2015, la stăruința dlui prof. dr. Horia Pleș, am pornit la drum împreună cu fostul meu student Ilie Sîrbu – fotojurnalist și una dintre conștiințele active ale prezervării patrimoniului bănățean – și, apoi, am publicat două cărți însoțite de CD cu prof. dr. Gheorghe Băcanu & prof. dr. Nicolae Barbu (2016) și prof. dr. Nicolae Grivu (2017). Ambele cărți poartă titlul *În oglinda vremii și a aducerilor aminte* și au apărut la editura Diacritic.

Spre deosebire de primele două apariții, cartea de convorbiri cu prof. dr. Mircea Lăzărescu propune o formulă insolită: intercalează în corpul convorbirii fragmente din lucrările teoretice ale interlocutorului, ceea ce conferă o mai profundă dimensiune conceptuală dicției ideatice.

O parte din filmările realizate în biroul dlui prof. dr. Mircea Lăzărescu la Clinica de Psihiatrie Eduard Pamfil din Timișoara au fost difuzate la canalul Qub TV Timișoara.

Mulțumiri calde dlui prof. dr. Mircea Lăzărescu pentru disponibilitatea și, nu în ultimul rând, pentru efortul de a așeza împreună atâtea mărturii.

Marcel Tolcea

Nota editurii:

Conținutul cărții de față reprezintă transcrierea interviului filmat ce a avut loc pe parcursul anului 2019, fapt ce explică parțial unele aspecte ale stilului derulării textului. O parte a materialului filmat se distribuie împreună cu volumul.

Copilăria, Lugojul de la mijlocul veacului trecut

Domnule profesor Mircea Lăzărescu, suntem onorați că ne-ați primit în cabinetul dumneavoastră, aici la Clinica de Psihiatrie pe care ați condus-o atâția ani. Iată, astăzi începem ceea ce am dorit să fie o mărturie a activității marilor noștri profesori medici care au fost în frunte și au ilustrat – cum se spune printr-un verb francez – medicina timișoreană. Așa cum am propus și interlocutorilor mei de până acum în cele două cărți apărute sub semnul acesta al amintirilor, v-aș invita să începem cu anii copilăriei, cu tot ceea ce înseamnă familia dumneavoastră.

Să încep prin faptul că mă bucur de șansa de a avea o rememorare, pentru că, totuși, sunt și eu aproape de bilanțul unei vieți și e o ocazie de, cum să zic, de a grupa mărturia despre lumea în care am trăit și pe care am cunoscut-o. Fiecare viață e o mărturie dacă ajunge să se etaleze ca atare. Eu sunt bănățean...

Lugojean, mai mult decât bănățean.

Da, adică lugojean e mai mult decât bănățean, vorba aceea: „Nu-i român ca bănățeanul, bănățean ca lugojeanul.” M-am născut la Lugoj și am studiat la Liceul Coriolan Brediceanu, în acea vreme, rebotezat „Liceul nr. 1”. Cu

ocazia unei astfel de rememorări mă gândesc, având în vedere originile familiei mele, că ar fi interesant ca Banatul să fie privit și din perspectiva zonelor sale limitrofe. Astfel, de exemplu, eu m-am născut și am crescut în Lugoj, am făcut liceul acolo, dar...

Sunteți cetățean de onoare al orașului.

Da, am ajuns și așa ceva, dar, revenind la ideea de mai înainte, părinții mei sunt de pe Valea Mureșului, dintr-o zonă limitrofă între Banat, Ardeal și Crișana. Mama mea era din Săvârșin, iar tatăl meu era dintr-un sat apropiat de acesta, aflat însă dincoace de Mureș, din Căprioara. Bunicii mei au fost preoți și învățători, înscriși deci în tradiția ardeleano-bănățenească, mama tatălui fiind din Sintești, lângă Făget, iar tatăl mamei, dintr-un sat de lângă Ineu, deci mai sus de Arad, oraș în care tatăl meu a făcut liceul. În această zonă Banatul se articulează cu Crișana și Ardealul, dar alte zone de tranziție sunt și în sudul Banatului, și în vest.

Să nu uităm că Lugojul a fost, până la Marea Unire, și nu numai, capitala culturală a bănățenilor.

Evident. La Lugoj, casa în care m-am născut și în care am crescut era lângă Liceul Coriolan Brediceanu, aveam 5 minute de mers până acolo. Pe esplanada din fața Liceului se află trei statui: a lui Ion Vidu, a lui Coriolan Brediceanu, a lui Traian Grozăvescu. Vidu era de origine tot de prin zona Ineului, din Buteni, dar ajuns și realizat în Lugoj.

Credeți că există o amprentă, așa cum credeau antropologii la începutul sec. XX, cum de pildă e Taylor, care se impune asupra unei tipologii, să zicem bănățeanul e altfel decât ardeleanul, decât regățeanul, decât maramureșeanul? Vă întreb asta pentru că ați studiat nu numai medicina, nu numai psihiatria,

ci ați scris cărți și de filosofie, ați fost preocupat de antropologia culturală.

Da, bunul-simț susține că da. Bunul-simț într-un anumit sens, tipologic, caracterial. Cel mai pregnant element ține de recuzita bancurilor, una sunt bancurile cu ardelenii, alta bancurile cu oltenii. Ciudat, nu prea știu bancuri cu bănașenii. Poate că bănașenii n-au umor. Dar, tipologic, sunt diferiți: bănașeanul este ocoș, așezat, bogat, sfătos; ardeleanul e cu vorbă puțină, iar olteanul e mai vioi. Spun și de olteni, pentru că, de exemplu, din suita de statui pe care le menționam în fața liceului din Lugoj, face parte și Coriolan Brediceanu. Or, el vine din Oltenia, Banatul fiind o zonă de congruență. În această atmosferă de oameni așezați, puțin ocoși și mândri, gospodari, am crescut eu, la granița cu Ardealul. Dar interesant, zona Mureșului pe care am cunoscut-o eu nu este aceea a Ardeleanului acela lent, sec și cu vorbă puțină, ci o zonă a oamenilor duioși. Repet, în Săvârșinul copilăriei mele erau oameni blânzi, duioși, sentimentali, foarte puțin expansivi, diferiți până la un punct de bănașeanul neaoș de câmpie.

Revenind acum la copilărie, eu îmi amintesc din acea perioadă, pe lângă altele, de campionii lugojeni de lupte greco-romane. Erau mai ales dintre tăbăcari și măcelari, ultimii puneau în vitrine, alături de hălci de carne, și fotografia campionului, cu medalii de aur. În Lugoj a fost o tradiție extraordinară de luptători, mai ales de lupte greco-romane, au ajuns campioni naționali și am participat la olimpiade.

*Nu întâmplător cea mai cunoscută poezie în grai bănașean, scrisă de Victor Vlad Delamarina, poartă titlul
Ăl mai tare om din lume!*

Ăl mai tare om din lume, așa. Da, asta spun, că nu e chiar o glumă. Tradiția aceasta meșteșugărească, într-un

fel de breaslă, a existat în Lugoj. Tatăl meu, avocat, când a ajuns la pensie s-a ocupat mult timp de istoria Lugojului și a urmărit perioada din sec. XIX-XX a gospodarilor lugojeni bogați care se adunau la „masa poganilor” și hotărau să-i susțină cu bani pe tinerii dotați, la studiu în străinătate, pe pictori, pe Traian Vuia, de exemplu...

În copilăria mea mai era ceva din această tradiție și atmosferă. De exemplu, tatăl meu își avea cabinetul de avocatură într-o casă ce aparținea familiei Drăgan. Drăgan-tatăl era tăbăcar, inserat în menționata tradiție „a poganilor”. În toată țara e cunoscut fiul acestuia, Iosif Constantin Drăgan, avocat – ce și-a făcut o parte din stagiatură în biroul avocațial al tatălui meu – ajuns apoi mare om de afaceri în Italia, ocupându-se și de politică. Dar tatăl lui, tăbăcarul, trăia în tradiția breslelor și avea aproape în fiecare an câte un proces; legile fiind tot mai aspre pentru meșteșugarii privați, avea procese peste procese...

Meseria de tăbăcar a dispărut apoi, cum au dispărut măcelarii, pantofarii, dar, în copilăria mea, ei erau prezenți în Lugoj, imprimând orașului o atmosferă de burg european tradițional, în care persoanele cele mai importante erau meșteșugarii ce și-i alăturau pe cei cu profesii liberale, ca – desigur, la o cu totul altă scară – în Florența epocii ei de glorie.

Mi-am trăit copilăria în această atmosferă de amurg a unei tradiții peste care apărea cu brutalitate o lume nouă. Veniseră sovieticii și țara se schimba...

Practic, ați prins ultimii ani de democrație. Aveați șase ani în 1945. Ce vă mai amintiți?

Da, dar am prins și o vreme de intense confruntări. Pentru că, dacă stau și mă gândesc bine, copilăria mea s-a desfășurat într-o lume sfâșiată, cruntă, chinuită. Am prins

Cu părinții și fratele Ovidiu în copilărie

alegerile acelea falsificate din '47. Îmi amintesc de ele pentru că era plin de afișe, pe pereți era desenat ochiul și soarele; țin minte, și acum, lozinci care se strigau pe stradă, cum ar fi: „lumina vine de la răsărit!” etc. Dar mai mult, în Liceul Coriolan Brediceanu apăruse revoluția elevilor împotriva profesorilor. Intrase un spirit revoluționar din acesta. Clasa noastră nu, căci eram mai mici, dar într-o clasă mai mare cu 2-3 ani, da, o clasă formidabilă, din care au făcut parte și elevi care au ajuns ulterior persoane celebre, de exemplu Nicolae Breban, cunoscutul scriitor de mai târziu.*

Fragmente din cartea *Odiseu fără Ithaca*:
Note din Jurnalul unui psihiatru

Prin anii '50 apăruse instituția pionierilor după modelul sovietic. Copiii mai deștoinici erau primiți în organizație și trebuiau să poarte, oriunde în afara casei, o cravată roșie. Partea penibilă era salutul. Când întâlneai pe stradă un confrate ridicai mâna deasupra capului și spuneai: „salut voios de pionier”. Ar merita să se facă un film reconstituire cu astfel de copii ce merg la film, la cumpărături, la joacă, cine știe pe unde și încotro și ridică mâna peste cap debitând formula menționată.

Cine poate resimți însă ridicolul și jena celor ce au trăit pe atunci! În centrul orașului, al Lugojului, acolo unde e ceasul, era un megafon și de dimineața până seara răsunau cântece, știri, îndemnuri. Probabil că și la Timișoara. Secvență pentru un film de Fellini. (p. 78)

* Referitor la clasa menționată, eram mai apropiat de ei prin faptul că jucam șah cu un elev din ea – Constantin (Pipi) Bona, ce a terminat apoi Medicina și a ajuns un cercetător celebru în plan internațional, lucrând în SUA, în Franța (la Paris) și în alte centre. Îmi amintesc cum replicând la absurditatea profesorului de desen care într-o zi le-a dat extemporal, unul dintre elevi a scris drept răspuns rugăciunea Tatăl nostru în franceză – respectivul profesor necunoscând, evident, această limbă... Începuseră și gazetele de perete, cu caricaturi etc.

Amintiri din copilăria de la Lugoj. Sloganuri ce se strigau la mitinguri, care se transmiteau prin stațiile de radiodifuzare: „Dragi tovarăși, ce vreți voi? Noi vrem pace nu război!”; „Veniți cu noi în lupta pentru pace, om lângă om, popor lângă popor, voința noastră dărză va prefăce ziua de azi în mâine roditor!”; „Noi nu cerșim pacea, o cucerim!”. Ideea luptei pentru pace are în ea ceva din Heraclit. (p. 260)

La un moment dat, la Lugoj – poate numai în Banat – străzile erau pline de pancarte imense cu imaginea caricaturizată a lui Tito care ținea în mână o bardă însângărată din care curgeau picături de sânge în formă de dolari și pe care scria: „Jos cu Tito trădătorul, care și-a vândut poporul!”. Ce e drept, în perspectivă vizuală era cultivată, cât de cât, și luarea de poziție: peste tot era plin de „gazete de perete”. Spațiul uman se contura topologic, prin contact. (p. 128)

În copilărie, unul din primele filme sovietice pe care le-am văzut la Lugoj se intitula *Carnetul de partid*. Într-o familie, soția unui medic își dă seama că acesta nu este loial Partidului – sau că își pierde carnetul, nu îmi mai aduc aminte exact – și îl denunță. După care se ține o ședință de partid cu critică și autocritică. Până la urmă, cel ce a greșit este treptat adus pe calea cea bună.

În facultate am avut un asistent despre care toată lumea știa că și-a denunțat părinții pentru că ascultau Europa Liberă. (p. 139)

Aceștia au dat afară profesori, făceau gazete de perete împotriva lor. De exemplu, era un profesor care participase la fraudare, în Făget. L-au dat afară din clasă și i-au zis să nu mai vină. Sigur că au fost puși la punct și unii exmatriculați. Dar repet, era atmosferă de luptă, tensiuni diverse pe care le-am simțit și mai intens ulterior.

Îmi permit să ne întoarcem puțin în urmă pentru că, după nașterea dumneavoastră, la doi ani cred, tatăl dumneavoastră a plecat pe front. Cum ați resimțit o asemenea traumă?